

УДК 378:796.853.26

*Лозовий А. Л., міжнародний експерт 8 рівня EQF;
Українська Академія Будо і Спортивних Єдиноборств, Україна, м. Суми
Сергієнко В. М., доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент,
Сумський державний університет, Україна, м. Суми*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ РІВНЯ ОСВІТИ ДЛЯ ЕКСПЕРТІВ СТИЛЬОВОГО І СПОРТИВНОГО КАРАТЕ В УКРАЇНІ

Анотація

Представлено результати комплексного дослідження з метою формування 8-рівневої структури професійної кваліфікаційної рамки для використання Українською Академією Будо і Спортивних Єдиноборств УАБСЄ в чотирьох освітніх секторах, що входять до компетенції Європейської навчально-сертифікаційної академії. Визначено рівні формальної освіти та неформальної спеціальної професійної компетентності відносно спортивних професій: майстер-інструктор стильового карате та тренер зі спортивного карате. Розглянуто порівняння української Національної рамки кваліфікацій стосовно аналогічних документів ряду європейських країн для визначення формальної освіти відповідно рівнів освіти в системах різних країн. Пропонується 8-рівнева модель оцінювання кваліфікації експертів з карате на базі формальної, неформальної й інформальної освіти та із врахуванням безперервного професійного розвитку впродовж життя.

Ключові слова: *неформальна освіта, інформальна освіта, стильове карате, спортивне карате.*

Лозовой А. Л., Сергиенко В. Н. Определение показателей уровня образования для экспертов стилевое и спортивное каратэ в Украине.
Работа является частью комплексного исследования с целью формирования 8-уровневой структуры профессиональной

квалификационной рамки NQF для использования Украинской Академией Будо и Спортивных Единоборств УАБСЕ в четырех образовательных секторах, входящих в компетенцию Европейской учебно-сертификационной академии. Определены уровни формального образования и неформальной специальной профессиональной компетентности относительно спортивных профессий: мастер-инструктор стилевого каратэ и тренер по спортивному каратэ.

Рассматривается сравнение украинской Национальной рамки квалификаций относительно аналогичных документов ряда европейских стран для определения формального образования в соответствии с уровнями образования в системах разных стран. Предлагается 8-уровневая модель оценки квалификации экспертов по каратэ на базе формального, неформального и информального образования и с учетом непрерывного профессионального развития в течение жизни.

Ключевые слова: неформальное образование, информальное образование, стилевое каратэ, спортивное каратэ.

Anatoliy Lozovyy, Volodymyr Sergienko. Definition of indicators of the level of education for experts in style and sports karate in Ukraine. The work is part of a comprehensive study with the aim of forming an 8-level structure of the NQF professional qualification framework for use by the Ukrainian Academy of Budo and Martial Sports in four educational sectors falling within the competence of the European Educational Certification Academy EurETHICS ETSIA (European Education Through Inter Cultural Studies and Sport Education Through Sport Instructors Association). The subject of the study was the determination of the levels of formal education and informal special professional competence regarding sports professions: a master instructor in style karate and a trainer in sports karate. A comparison is made of the Ukrainian National Qualifications Framework with respect to similar documents in several European countries to determine formal education in

accordance with the levels of education in the systems of different countries. An 8-level model is proposed for assessing the qualifications of karate experts on the basis of formal, non-formal and informal education and taking into account continuous professional development throughout life. The study characterizes the system of Dan certification as a universal indicator of the level of integral competence in traditional style karate. An approximate classification of karate organizations operating in Ukraine according to their official status is also proposed. Each organization will be assigned an appropriate rank from international to regional, which will contribute to a more objective determination of the level of non-formal and informal education that this organization can provide. For determining the level of EQF in karate, the levels of formal education and professional competence obtained from non-formal or informal training cannot be considered separately, but only in a complex, as two sides of the same process, which are mutually complementary

Keywords: *non-formal education, informal education, style karate, sports karate.*

Вступ. Відсутність кордонів та вільне пересування всередині Європейського Союзу (ЄС), з одного боку, значно полегшили умови для розширення трудової міграції, з іншого, спричинили складнощі для роботодавців у визначенні рівня кваліфікації мігрантів, оскільки в кожній з країн ЄС історично сформувалися різні системи освіти, що базуються на традиціях, особливостях менталітету та законодавстві кожної країни.

Інструментом для гармонізації освітніх систем різних країн та для порівняння кваліфікацій, які встановлюються за результатами навчання, стала Європейська рамка кваліфікацій (European Qualifications Framework – EQF) запроваджена у 2008 році окремою рекомендацією Європейського Парламенту і Ради ЄС. У травні 2017 року за рекомендацією Ради ЄС оновлена редакція EQF була визнана, як загальна базова 8-рівнева структура, за якою може бути підтверджена міжнародна кваліфікація, що є засобом переводу між різними національними системами та рівнями

кваліфікації. Результати навчання описуються через три ключові дескриптори: знання, навички та досвід, компетенції (відповідальність та автономія за формулюванням 2017 року). Головними завданнями EQF визначено: ранжирування за рівнем діючих національних кваліфікаційних рамок (national qualifications framework – NQF); удосконалення зв'язку між освітою та потребами ринку праці (Training Needs Assessment – TNA); сприяння визнанню неформальної й інформальної освіти через процедуру валідації (validation des acquis de l'expérience – VAE); забезпечення можливості переходу та підтвердження ступенів кваліфікації в різних країнах і системах; визначення міжнародної кваліфікації у відповідності з Рекомендаціями EQF-2017. Дієвість EQF неможлива без створення відповідних їй NQF, тому перед Україною, як кандидатом на вступ до ЄС, також стоїть завдання гармонізувати національні кваліфікаційні рівні (НРК) з вимогами EQF.

Мета дослідження полягала у формуванні 8-рівневої структури галузевої NQF для потреб УАБСЄ відносно професій, що входять до компетенції та включені до відповідних освітніх секторів Європейської навчально-сертифікаційної академії (EurEthICS ETSIA).

Дослідження було проведено в два етапи: 1) приведення рівнів формальної освіти за 11-рівневою структурою Національної рамки кваліфікацій до 8-рівневої структури EurEthICS ETSIA; 2) визначення результатів неформальної чи інформальної освіти, найбільш інформативних і відповідних для визначення рівня компетентності експертів освітніх секторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження використані такі терміни і скорочення, як формальна, неформальна та інформальна освіта у відповідності до трактування Закону про освіту [4, ст. 8]; НРК – Національна рамка кваліфікацій, що діє в Україні [4, ст. 35]; EurEthICS ETSIA (European Education Through Inter Cultural Studies and Sport Education Through Sport Instructors Association) – Європейська

навчально-сертифікаційна академія, зареєстрована управлінням інтелектуальної власності ЄС (свідоцтво № 016602526) як організація, що має право на сертифікацію освітніх послуг в спорті, партнер EU Experts, офіційний партнер Європейського Тижня Спорту з ініціативи Єврокомісії, а також Європейської платформи спортивних інновацій і Європейського Дому Спорту.

Кваліфікація експертів у стильовому і спортивному карате може бути визначена тільки за наявності одночасно достатнього рівня знань, забезпечених обов'язковою в Україні та країнах ЄС формальною освітою, та відповідного рівня спеціальних умінь і навичок, набутих у процесі безперервного професійного розвитку, та в результаті неформальної та інформальної освіти, отриманої від організацій, що розвивають карате.

Перший етап дослідження був присвячений визначенню відповідності структури освіти та кваліфікаційних рівнів в Україні, Франції (як одного з засновників EQF) [2], Польщі (як близької за менталітетом країни) [3], а також порівнянню їх з структурою EQF, розробленою EurEthICS ETSIA для потреб спортивної галузі [1].

У Франції традиційна 5-рівнева кваліфікаційна рамка, яка діяла ще з 1969 року, змінена на 8-рівневу згідно вимог EQF. Сучасна NQF Франції надає два рівні можливості підтвердження кваліфікації: державна система освіти та 5-рівнева кваліфікація за запитом, що включені в NQF на вимогу недержавних суб'єктів надання кваліфікації за єдиним затвердженим порядком [2, с. 7–20]. Постійно зростає значення компетентнісного підходу, що діє з 1980 року в загальній освіті Франції, в якій запроваджується логіка, що орієнтована на компетенції, які поступово замінюють підходи зосереджені тільки на отримання знань. Система визнання неформальної та інформальної освіти VAE тепер інтегрована в Кодекс законів про працю та освіту, а процедури визначені законодавством [2, с. 11–12]. Рівень NQF вказується на всіх документах про кваліфікацію,

отриманих в державній системі освіти та на галузевих і міжнародних кваліфікаціях.

Польська кваліфікаційна рамка PQF [3, с. 19–21], започаткована в 2008 році, є частиною інтегрованої системи кваліфікацій (IQS), визначеної Законом про IQS 2015 року, має на меті сприяння навчанню протягом усього життя та забезпеченню освітою, що відповідає потребам ринку праці. Спочатку PQF передбачалася як 7-рівнева рамка, що відповідає ступеням польської освітньої системи, однак для гармонізації з EQF була доповнена новим 5-рівнем (короткий цикл вищої освіти та вища професійна кваліфікація). Закон про IQS визначає три типи кваліфікації, яким може бути присвоєний рівень PQF: 1) тип А – кваліфікація, що регулюється державою в рамках системи формальної освіти та навчання (загальна освіта, професійно-технічна освіта, вища освіта); 2) тип В – кваліфікація, що регулюється державою поза межами системи формальної освіти та навчання; 3) тип С – нерегульована кваліфікація приватного сектору (ринкова кваліфікація). Усі кваліфікації, що входять до IQS, мають присвоєний рівень NQF.

Як свідчать звіти про стан NQF у Франції та Польщі, розміщені на сайті Європейського центру розвитку професійної підготовки (CEDEFOP), законодавство обох країн відреагувало на Рекомендації Ради ЄС–2017 відносно EQF. Незважаючи на значні відмінності в становленні, розвитку й організації формальної освіти в кожній з держав, завдяки впровадженню 8-рівневої структури NQF, з'явилися спільні ознаки, що дають можливість для їх порівняння, та які необхідно враховувати під час створення галузевої NQF, а саме: використовується 8-рівнева структура та дескриптори у відповідності з Рекомендаціями EQF-2017; 6, 7 та 8-рівні NQF відповідають трьом рівням вищої освіти, визначених Болонським процесом; визначені та законодавчо закріплені умови та процедури визнання, валідизації та сертифікації неформальної та інформальної освіти; враховуються та оцінюються попередній професійний досвід та

компетентності, отримані в результаті безперервного професійного розвитку; присвоюється відповідний рівень NQF усім кваліфікаціям, отриманим у результаті різних типів навчання. Структурна побудова 8-рівневої галузевої кваліфікаційної рамки EurEthICS ETSIA також враховує та найбільш гармонійно поєднує в собі вищезазначені ознаки.

Національна рамка кваліфікацій (НРК), визначена Законом України «Про освіту» від 28 вересня 2017 року № 1556-18 [4, ст. 35], має 11 освітніх рівнів, законодавчо зв'язаних виключно з формальною освітою, а також із закладами вищої освіти (ЗВО), що її надають. Результатом неформальної освіти у вигляді позашкільної освіти та освіти дорослих є часткова кваліфікація, що відповідає нульовому-третьому рівням НРК. Визнання результатів неформальної та інформальної освіти передбачається Законом, але не має чітких критеріїв та процедур. Очевидно, ситуація, коли рівні НРК не співпадають з рівнями EQF, не є сприятливою для міжнародного визнання спортивних кваліфікацій, здобутих в Україні.

За основу для приведення освітніх рівнів НРК України до вимог EQF згідно Рекомендаціям ЄС-2017, та як база для формування професійної NQF, була обрана структура, розроблена EurEthICS ETSIA (таблиця 1). В результаті запропоновані наступні рівні формальної освіти НРК, які є достатніми для визначення кваліфікаційних рівнів професійної NQF для потреб УАБСЄ: 8 рівень (міжнародний елітний майстер-інструктор/тренер) – об'єднані 10 і 11 рівні НРК; 7 рівень (міжнародний головний майстер-інструктор/тренер) – 8 рівень НРК; 6 рівень (міжнародний старший майстер-інструктор/тренер) – 7 рівень НРК; 5 рівень (міжнародний майстер-інструктор/тренер) – об'єднані 5 і 6 рівні НРК; 4 рівень (національний майстер-інструктор/тренер) – об'єднані 3 і 4 рівні НРК; 3 і 2 рівні (інструктор/тренер та стажер інструктор/тренер) – 2 рівень НРК; 1 рівень (асистент інструктора/тренера) – 1 рівень НРК. 0 рівень НРК в структурі УАБСЄ не розглядається.

Порівняння Національної рамки кваліфікацій та Європейської кваліфікаційної рамки

Національна рамка кваліфікацій		Європейська кваліфікаційна рамка	
ВИЩА ОСВІТА: науковий рівень	10		Доктор філософії або еквівалентний професійний досвід (підтверджений VAE)
ВИЩА ОСВІТА: третій рівень (освітньо-науковий / освітньо-творчий)	9	→	8 Видатний внесок у професійну сферу або національне та/або міжнародне визнання в обраній спеціалізації
ВИЩА ОСВІТА: другий рівень (магістерський)	8	→	7 Магістр (випускник університету) або еквівалентний професійний досвід (підтверджений VAE)
ВИЩА ОСВІТА: перший рівень (бакалаврський)	7	→	6 Бакалавр (вища освіта) або еквівалентний професійний досвід (підтверджений VAE)
ВИЩА ОСВІТА: початковий рівень (короткий цикл)	6	→	5 Професійна академія або сертифікат професійно-технічної освіти або еквівалентний професійний досвід (затверджений VAE)
ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА	5	→	
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: третій рівень (вищий)	4	→	4 Вища середня школа або інші професійні сертифікати або еквівалентний професійний досвід (затверджений VAE)
СЕРЕДНЯ ОСВІТА: профільна ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: другий рівень (базовий)	3	→	
СЕРЕДНЯ ОСВІТА: базова ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: перший рівень (початковий)	2	→	3 Обов'язкова шкільна освіта чи професійний сертифікат або додаткове посвідчення з окремого культурно-рекреаційного предмета
ПОЧАТКОВА ОСВІТА	1	→	2 Обов'язковий шкільний сертифікат або свідоцтво про освіту для дорослих
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА	0	→	1 Семінари на загальну та спеціальну тематику

На другому етапі дослідження був узагальнений багаторічний досвід діяльності УАБСЄ та партнерських організацій карате з метою вибору найбільш інформативних показників визначення рівня спеціалізованих

умінь та навичок, як здатності застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем для кожного рівня компетентності експертів в названих освітніх секторах. Таким показником визначена атестація на учнівському рівні (кю) та рівні майстрів (Дан), яка максимально сумісна з EQF, але має і певні складності у використанні в умовах України.

Багаторівнева програма атестації є у кожній стильовій організації і є добре збалансованою системою оцінки інтегральної компетентності та контролю оволодіння навичками, як практичними, так і когнітивними, має визначені часові інтервали для проходження кожного рівня, що відповідає концепції навчання протягом всього життя. Стильова атестація по суті виконує функції VAE, визнаючи результати чергового циклу неформального чи інформального навчання.

Складність офіційного використання стильової атестації в системі NQF викликана тим, що вона ніколи не визнавалася державою і, відповідно, не була контрольована і систематизована. В Україні атестацію проводить велика кількість стильових організацій різного рівня і статусу, що створює хаос у визначенні її реального рівня і статусу та веде до порушень і фальсифікацій, таких як, наприклад, присвоєння Дан від імені міжнародних спортивних федерацій WKF, WUKF або WKS, хоча вони взагалі не проводять атестацію. Також очевидно, що той самий рівень атестації має різний статус у залежності, від того, яка організація її видає: всесвітня чи спортивний клуб.

Для подолання цієї проблеми було запропоновано умовний рейтинг організацій карате, що передбачає такі ранги стильових організацій: «А» – міжнародний рівень, головна «материнська» організація стиля; «В» – міжнародний рівень, організація, що відокремилася від головної організації стиля; «С» – національний рівень, офіційне ексклюзивне представництво міжнародної організації в Україні; «D» – національний рівень, не ексклюзивне представництво міжнародної організації або

самостійна всеукраїнська федерація, яка не має міжнародної вертикалі; «Е» – регіональний рівень, регіональна федерація чи клуб.

Ранжування стильової атестації офіційних інструкторських звань з урахуванням рангу організації карате в системі NQF для УАБСЄ представлено в табл. 2.

Таблиця 2

**Визначення рівнів професійної кваліфікаційної рамки
для різних рангів організацій карате**

Рівні професійної NQF для УАБСЄ		Ранг стильової федерації					Звання, присвоєні федерацією
		А	В	С	Д	Е	
8	ЕЛІТНИЙ МАЙСТЕР-ІНСТРУКТОР (міжнародний рівень)	5 Дан	6 Дан	–	–	–	Шихан Канчо
7	ГОЛОВНИЙ МАЙСТЕР-ІНСТРУКТОР (міжнародний рівень)	4 Дан	5 Дан	–	–	–	Шихан дай
6	СТАРШИЙ МАЙСТЕР-ІНСТРУКТОР (міжнародний рівень)	3 Дан	4 Дан	–	–	–	Сенсей
5	МАЙСТЕР-ІНСТРУКТОР (міжнародний рівень)	2 Дан	3 Дан	2 Дан	3 Дан	–	Семпай
4	МАЙСТЕР-ІНСТРУКТОР (національний рівень)	1 Дан	2 Дан	1 Дан	2 Дан	2 Дан	Семпай
3	ІНСТРУКТОР (місцевий/клубний рівень)	1 кю	1 Дан	1 кю	1 Дан	1 Дан	–
2	ІНСТРУКТОР-СТАЖЕР (клубний рівень)	2–3 кю	1–3 кю	2–3 кю	1–3 кю	1 Дан	–
1	АСИСТЕНТ ІНСТРУКТОРА (клубний рівень)	4–6 кю	4–6 кю	4–6 кю	4–6 кю	1–6 кю	–

Під час впровадження професійної NQF важливо враховувати, що рівень знань та рівень практичних навичок не можуть розглядатися окремо, а тільки разом, як невіддільні частини одного процесу. Високий рівень одного показника повинен підкріплюватися достатнім рівнем

іншого, наприклад, присвоєння 8-рівня NQF можливе за формальної освіти і хоча б 6-рівня практичних умінь і навичок.

Висновки. 1. Для об'єктивного оцінювання рівня кваліфікації експертів за вимогами ЄС необхідно створення окремої 8-рівневої структури для кожної галузі, освітнього сектора, професії та виду спорту. 2. Запропонована 8-рівнева структура формальної освіти може бути використана УАБСЄ, як внутрішній документ, у професійній NQF для всіх освітніх секторів. 3. 8-рівнева структура оцінювання практичних навичок є специфічною для кожного освітнього сектору, відповідно інформативність запропонованої структури є високою для сектора А, і дещо нижчою для сектора В. 4. Результати досліджень будуть оформлені як пропозиції для створення в Україні кваліфікаційної рамки у відповідності з Рекомендаціями EQF-2017.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у формуванні національної професійної рамки для оцінювання рівня кваліфікації експертів, які зайняті професійною та волонтерською діяльністю у межах діяльності чотирьох освітніх секторів, віднесених до компетенції EurEthICS ETSIA, особливо для секторів А і В не тільки відносно Будо та спортивних єдиноборств, а і відносно інших видів спорту, які приєдналися до УАБСЄ.

Література

1. EurEthICS ETSIA training needs assessment programme for the achievement of the european competence certification eurethics and the registration in the etsia official record, internal EurEthiCS ETSIA. Draft document. – Brussels, 2018. – 16 p.
2. France – European inventory on NQF 2018. [Electronic resource] CEDEFOP, Access code: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/france-european-inventory-nqf-2018>.

3. Poland – European inventory on NQF 2018, [Electronic resource] CEDEFOP, Access code: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/poland-european-inventory-nqf-2018>.
4. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] // режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Лозовий А. Л. Впровадження європейських кваліфікаційних рамок (EQF) в Україні: пріоритети і виклики / А. Л. Лозовий, В. М. Сергієнко // Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту : тези доп. VI Міжнародної наук.-метод. конф., – Суми : Сумський державний університет, 2019. – С. 38–41.

Reference

1. EurEthICS ETSIA training needs assessment programme for the achievement of the european competence certification eurethics and the registration in the etsia official record, internal EurEthiCS ETSIA. Draft document. – Brussels, 2018. – 16 p.
2. France – European inventory on NQF 2018. [Electronic resource]. CEDEFOP. – Access code: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/france-european-inventory-nqf-2018>.
3. Poland – European inventory on NQF 2018, [Electronic resource]. CEDEFOP. – Access code <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/poland-european-inventory-nqf-2018>.
4. Law of Ukraine "On Education" (2017), [Electronic resource]. – Access code : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Lozovyy A. L. (2019) Implementing the European Qualifications Framework (EQF) in Ukraine: Priorities and Challenges / Lozovyy A. L., Sergienko V. M. // Innovative technologies in the system of advanced training of specialists of physical education and sports: theses of supplement. VI International Scientific and Methodological Conference - Sumy: Sumy State University, 2019. – P. 38–41.

Лозовий А.Л. Визначення показників рівня освіти для експертів стильового і спортивного карате в Україні / А.Л. Лозовий, В.М. Сергієнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2019. – Випуск 11(119). – С. 71–75.